

NOVA ET VETERA

50

V BŘEZNU 1922.

NOVA ET VETERA POSLEDNÍ:

(Sbírka 50. v březnu 1922).

	Listy
Papež P i u s I X., <i>Apoštolský list</i> QUI CONTRA ECCLESIAM o bl. Petru Kanisiovi	4
Paul C l a u d e l, <i>Dvě básně o Verlainovi</i> . Přeložil Bohuslav Reynek	4
Raymond R e c o u l i, <i>Jak bylo podepsáno příměří Světové války</i> . Přeložil J. Zaorálek	10
André M a u r o i s, <i>Prostý příběh vojáka Biggse</i> . Přeložil J. Zaorálek	4
Bohuslav R e y n e k, <i>O Mořském Hadu</i>	2
M e n d è s d a C o s t a. Informační článek s pěti vyobrazeními	6
Obrázků : kreseb a dřevorytů	6
Orientačních lístků	9

Tiskli: K r y l a S c o t t i v Novém Jičíně a F r a n t i š e k
T r n k a v Třebíči.

Ze skladu M a r t y F l o r i a n o v é ve Staré Říši na
Moravě vydává se za 6 K 50 h.

Apoštolský list

QUI CONTRA ECCLESIAM,

jímž se zapisuje cth. služebník boží Petr Kanisius
z Tovaryšstva Ježíšova do seznamu blažených.

PIUS PAPEŽ IX.

na trvalou toho památku.

Kristus Pán, jenž prohlásil, že brány pekelné nikdy nepřemohou jeho Církve, vzbuzoval ihned, kdykoliv povstali ničemní lidé, aby jí otrásli a ji v zmatek uvedli, statečné muže, by ozbrojeni jsouce svatostí a učeno-
stí, jako dvojnásobným mečem jejich opovážlivost pod-
tínali, útok a síly sráželi. A bylo-li to často jindy ví-
dati, mohlo se to jistě spatřiti zvláště za neblahé doby
Lutherovy; kdy totiž bezbožník pozdvižený pýchou
vyrazil proti apoštolské Stolicy, baště a tvrzi katolické-
ho jména, s praporem vzpoury a jal se rozsévati bez
počtu bludů, usiluje jimi porušiti čistotu víry ke zkáze
duší. Nestaloť se zajisté bez úradku prozřetelného
Boha, že toho léta, kdy zakladatel a otec Tovaryšstva
Ježíšova, Ignác Loyolský, ležel poražen byv spasnou
ranou při obléhání hradu pamplunského a odhodiv
zbraně světského vojančení, všecek se obrátil k bojo-
vání bojů Páně: že právě téhož léta spatřil světlo světa
ctihodný sluha boží Petr Kanisius, aby někdy zaníceně
a statečně bojoval ve vojště církevním proti novým

nepřátelům. Narodil se v Nymvegách v Belgii ze vznešeného rodu léta 1521 a když byl nevinně prožil v otcovském domě dětství, odebral se na studie do Kolína a nabyv tam humanitního vzdělání, studoval v Lovani občanské právo a pak posvátné kanony; a již od mladých let počal pláti ohnivým nadšením pro obranu víry, že se zdálo, jako by se už cvičil k slavným zápasům, když mluvě s řečníště, útočil na bludařskou zvrhlost. Aby pak ta slavná studia úspěšněji dokončil, dal se první z Němců zapsati do založeného Tovařství Ježíšova a nebylo ho možno ani dost málo odvrátiti od toho úmyslu ni skvělým majetkem a výhodami otcovského domu, ni vzácným sňatkem mu chystaným. Byv vysvěcen na kněze, vzplál ještě mocněji k obraně Církve a nemínil se lekati ničeho, o čem by poznal, že by jí tím mohl nějak v její tísní pomoci. Kolínské duchovenstvo i lid, věrně se držící čisté víry, vyslali ho k císaři Karlu V. jakož i k Jiřímu rakouskému, biskupu lutyšskému, aby vyprosil jejich pomoci proti Heřmanu, biskupu kolínskému, který byv sveden lákavými novotami a octnuv se v osidlech bludařských klamů, mnoho bludařů přivolal do Kolína a tak uvedl do ovčince Kristova nejhroznější vlky; Kanisius pak jednal tak úspěšně, že zanedlouho poté byl onen nájemník, a ne pastýř, dán po zásluze do klatby a hlídání katolického stádce mu bylo vzato. A Petrovi bylo asi šestadvacet let, když ho poslal kardinál Otto, stolník, biskup augšburský, znající dobře jeho vědomosti a ctnosti, na sněm tridentský, svěřiv mu úřad bohoslov-

ce; a v tom přechetném shromáždění katolických Otců každý dobře poznal jeho učenost v rozpravách, zralost soudu v řešení otázek, hbitost v odpovědích, v pronášení úsudku vážnost a pevnost. Poté byl svatým Ignácem povolán do Říma a brzy se odebral na jeho rozkaz do Messiny, aby tam veřejně učil svobodným uměním; a zastával ten úřad, nijakž prostý starostí a neklidu, velmi chvalně ku prospěchu mládeže. Ani ne po roce byl ctihodný Petr znovu vrácen Německu, aby tam jako na nejrozsáhlejším poli uplatnil své síly. Když pak přišel nejprve do Ingolstadt, potom do Vídně, bylo mu želeťi mnoha a těžkých ran, zasazených náboženství od bludařů, neboť narazil na zkažené mravy lidu, upadlou kázeň církevních mužů, na zanedbané chrámy, na opomíjené svátosti a města většinou oloupená o své pastýře; aby ta zla zažehnal, pracoval velmi mnoho, jak slovem, tak vzorem, jenž mívá největší přesvědčivou sílu. Velmi se soužil a pečoval o zavedení pravého způsobu studia na lyceích, až konečně vytrvalým úsilím zmohl, že byli povoláni vyučovati učitelé osvědčené víry a bylo opět veřejně přednášeno zdravé učení a theologie scholastická, které se protestanti nesmírně hrozili, protože jest velice vhodná k vyložení katolické víry. Pozoruje, že se šíří knížkami plnými bludů jed, pomýšlel na vhodný lék sepsáním summy katolického učení; a to dílo sestavil tak prostě, tak jasně a stručně, že není nad tu knížku nic příhodnějšího pro vyučení a utvrzení lidu v katolické pravdě; i byla proto schválena a uvítána od bis-

kupů všeobecnou pochvalou a k blahu duší všude rozšířena. A co podnikl tento přehorlivý muž, daný Církvi v nejnebezpečnější době na ochranu a jakých dlouhých cest za více než padesát let, co útrap vytrpěl, co protivenství pozřel, nikdo se snadno nedomyslí. Proputoval Polsko, Franky, Bavorsy, Čechy a takřka celé Německo pro náboženství. Mnoha obcím i provinciím prospěl, z nich některé uchoval netknuty od hrozící nákazy, jiné očistil od zastaralé moroviny bludů. Na sněmech řezenském, petrikovském a augšburském podnikl a rozohnil katolická knížata a posvátné představené, aby potlačili řádění bludařů a uhasili zhoubný plamen, který se rozhořival v zjevný požár. Při rokování wormském se utkal veřejným zápasem v hádce s bludařskými mistry a ukázal tak bohaté vzdělání a sílu slova, že je přes jejich sprostou drzost umlčel. Učenými a pracnými knihami, které sepsal, vyvrátil nezmaru utrhaní centuriatů magdeburských. Když mu prvnímu byla svěřena od svatého Ignáce správa provincie německé, zřizoval všude koleje k vzdělávání mládeže a vší silou se přičiňoval, aby byla v Římě založena kolej Germanicum a přijímala mladíky té národnosti, ti pak aby se vraceli do vlasti, vzdělání byvše pod dohledem římských velekněží v dobrých mravech a odchování správným učením, a jako stateční vojínové Kristovi udolávali šířící se blud. Kam pak sám dojíti nemohl, tam posílal církevní muže, horlivé následovníky své lásky, aby prospěšně pracovali o vyčištění a vzdělání pole Páně. Papežští legáti ho odvo-

lali na sněm, aby svým věděním a prací, dobře již vyzkoušenou a známou, přispěl na pomoc katolické věci. Římští velekněží, Naši předchůdcové, mu svěřili mnoho a velmi důležitých poselství, neboť si ho nesmírně vážili pro jeho učenost a svatost. Pavel IV. ho poslal do Polska, aby tam vzkřísil a oživil nebezpečně ohrožené náboženství. Pius IV. ho vyslal jako legata k biskupům a knížatům německým, aby se u nich různě přičinil o přijetí a prohlášení dekretů sněmu tridentského na podporu víry a zlepšení mravní kázně: konečně Řehoř XIII. ho použil v četných a velmi obtížných jednáních církevních a on všecko šťastně vyřídil podle vůle papežovy, překonav mnoho nesnází a nebezpečností; neboť žádné potupy ani hrozby ani zápas na život a na smrt ho nemohly nikdy zdržeti, aby nevěnoval všech sil duše i těla na pomoc náboženství, které nesmírně trpělo Istivými úklady protestantův. A když tak mnoha starostmi byl zaměstnán, že mu už nezbývalo ani chvilky volné, ubíral velikou část noci potřebnému odpočinku a věnoval ji modlitbě; a jsa pohřížen v rozjímání věcí nebeských, požíval takové slasti, že mnohdy vyplakal proudy slz. Ač si ho papežové a též mužové důstojností a ctností význační, zvláště pak svatý Karel Borromejský a Filip Nerijský, velice vážili, přece se měl za tak ubohého a opovrženého hodného, že když mu bylo znova a znova dáváno biskupství vídeňské, vytrvale se zpěčoval a nesmírně těžko ho přiměli k tomu, aby z apoštolské moci spravoval tu diecesi rok. Zvláště horlivě sloužil apoštolské

Stolici, již naprosto obětoval všecka svá studia, boje, péče a všecek svůj život. Ctnost poslušnosti pěstoval tak horlivě, že visel na slově a pokynu svých představených a nic nebylo tak pracného a nesnadného, čeho by se nebyl z jejich vůle vesele a hbitě chopil. Čistotu, k níž se byl zavázal od prvních let slibem, uchoval neporušenu až do posledního dechu a dosáhl toho zvláště tím, že trýznil tělo všelikými tresty a po vzoru apoštola Pavla podroboval je v službu, aby se nevzpíralo a nezbujnělo proti duchu. Konečně když mu bylo poručeno jíti do Freiburgu ve Švýcařích a vykonal tam mnoho slavného na oslavu Jména božího a pro spásu duší, byv sklácen ne tak stářím jako dlouhým namáháním, odpočinul libě v polibku Páně léta 1597, maje 77 let. Vážnost, jaké si dobyly u lidí vynikající a neobyčejné ctnosti ctihodného Petra, vzrostla tím více, když opustil své smrtelné působiště. Proto poručili biskupové lausannský a fríský v letech 1625 a 1630, aby byla sepsána akta o tom, jak žil a co vykonal; ale nastalé válečné zmatky zabránily jejich dokončení. Pročež když bylo léta 1734 všecko vykonáno, čeho jest podle ustanovení Církve potřebí, byla pře vznesena k apoštolské Stolici, ale jak se rozpoutaly bouře, mařící toto svaté a veřejné jednání, uvázla. Nakonec se věci utišily a sbor ctihodných Našich bratří, kardinálů svaté římské Církve, ustanovených na ochranu posvátných obřadů, jal se zkoumati ctnosti, kterými vynikl ctihodný sluha boží; a když byly důkladně ohledány, prohlásil o nich Náš předchůdce,

blahé paměti Řehoř XVI., dne 28. ledna léta 1844, že byly dostihly heroického vrcholu. Poté bylo zavedeno jednání o čtyřech zázracích, o nichž se tvrdilo, že je Bůh učinil na přímluvu ctihodného Petra, a když byly s všelikou přísností prozkoumány a všecko dlouho a mnoho uvažováno, rozhodli jsme letos, dne 17. dubna 1864, že to byly opravdové zázraky. Nezbývalo už tedy, jen aby bylo v téže radě kardinálův projednáno, mohou-li býti ctihodnému Petrovi jistě přiřčeny pocty blažených nebešfanův. A tak na generální schůzi v paláci vatikánském, konané letos dne 24. černa v naší přítomnosti, usoudili jednohlasně i oni kardinálové i všichni přítomní konsultorové, že zmíněný sluha boží může býti bezpečně prohlášen za blaženého se všemi výsadami, dokud nebude slavena jeho kanonisace. My pak znovu poprosivše Otce světel, aby nám ve věci tak důležité milostivě pomáhal, prohlásili jsme dekretem, vydaným letos 24. června, že ctihodnému Petrovi náleží pocty blažených. Pročež aby měli věřící za tak zlých dob, kdy zbraně bezbožníkův prudce útočí na Církev, v tomto mocném obránci katolické víry skvělý vzor, jenž by je vedl v chránění drahocenného pokladu víry, bez níž nemožno dojíti věčné spásy; také na prosby téměř všech biskupů německých a celého Tovaryšstva Ježíšova, na radu a za souhlasu ctihodných bratří Našich, kardinálův svaté římské Církvě, jimž jest svěřena správa a rozhodování o zákonitých obřadech, dovolujeme z Naší apoštolské moci tímto listem, aby vzpomenutý ctihodný sluha Boží Petr Kanisius

byl příště nazýván jménem blažený a aby jeho tělo a pozůstatky nebo ostatky byly veřejně vystaveny úctě věřících, ne však nošeny za slavnostních průvodů. Mimo to dovolujeme touž mocí, aby byla o něm čítána Mše a officium z Commune vyznavače ne velebně se s vlastními modlitbami, které jsme schválili podle rubrik missálu a římského breviáře. Ale recitování tohoto officia dovolujeme jen v diecesi utrechtské a lausannské a pak v chrámech a domech Tovaryšstva Ježíšova dne 27. dubna všem věrným křesťanům jak světským, tak řeholním, kteří jsou povinni modliti se Hodinky; a ty Mše dovolujeme sloužiti všem kněžím, kteří přijdou do chrámů, kde se ten svátek slaví. Konečně dovolujeme, aby v prvním roce po vydání tohoto listu byla slavnost blahořečení ctihodného služebníka božského Petra Kanisia oslavena v chrámech uvedených diecesí a Tovaryšstva Ježíšova officiem a Mší se zdvojeným vyšším řádem; a nařizujeme, aby se to stalo v den určený ordináři po téže oslavě v basilice vatikánské. Přes jakákoliv ustanovení a zřízení apoštolská i ostatní protivná. Chceme pak, aby tento list, i otištěný, bude-li podepsán sekretářem zmíněné Kongregace a ověřen pečeti prefektovou, měl tutéž závažnost, jako kdyby byl ukázán Náš psaný list, vyjadřující Naši vůli.

Dáno na tvrzi Gandulfově pod prstenem Rybářovým dne 2. srpna 1864, pontifikátu Našeho léta devatenáctého.

N. Card. Paracciani Clarelli.

MANRESA

Paul Claudel
DVĚ BÁSNĚ
OVERLAINOVI

Přeložil
Bohuslav Reynek

SLABOCH VERLAINE

Dítě příliš velké, dítě špatně ustálené na muže a plné záhad, s nímž je nebezpečná hra, pobuda, jenž zdlouha vykračuje a jenž v začátcích je, Rimbaud, a jenž s místa na místo se ubírá, nežli ještě nalezne tu peklo své, tak definitivní, jak tato země jemu dovolí, slunce navždy jemu tváří v tvář, pouť v nejtiššího ticha údolí, ejhle, prvně na břeh přirazil, a v přístavu ti hrozí literáti jsou a kavárna; on pak jiného co říci nemá, než že Věčnost našel, jež byla ztracena, a nic jiného, než na světě že nejsme, nezjevil by rád! Jediný muž prostřed smíchu, kouře, bocků, všech těch lorňonů a všech těch hnusných brad, jediný z nich pozřel na dítko a kdo by bylo, oči jeho pochopily. Na Rimbauda pohleděl, a konec pro něho v té chvíli s Vrstevnickým Parnassem a se stánkem, kde vyrábějí s lácí ony sonety, jež spustí samy od sebe, jak tabatěrky hrací! A již nic mu na nic není, polámáno všecko! ani v mladé choti kochání,

jen když půjde za tím dítkem, a co říká prostřed snův
a rouhání?

zpola chápaje, co praví, ale dost je této poloviny.
Druhý jinam hledí modrým zrakem, na ničem, co
strhl s sebou, nemá viny.

Ó slabochu Verlaine! sám nyní zůstaň, neunesíš další
poutě.

Rimbaud odchází, již nespátříš ho, a co zůstává kdes
v koutě

pěnic, polou šíleno a málo jisto veřejné jsouc bez-
pečnosti,

Belgové to s péčí sebrali a ve vězení cihlovém to
hostí.

Sám jest. V dokonalém stavu snížení a o vše připravení.
Nález o rozvodu dostal od své ženy.

Dobrá píseň dozpívána, není skromného již blaha.
Na metr od jeho očí ruka na holé zdi sahá.

Venku svět, jenž vyloučil jej ze sebe, a uvnitř Pavel
Verlaine lká,

uvnitř rána, chuf těch věcí v něm, jež jiny jsou než
z člověka.

Okénko tak drobné nahoře, že jiného než blankyt
zřítí nedovolí.

Sedí od rána až do večera, do cihel se dívá holých:
na vnitřek, v němž sedí, toho místa, které bezpečí
mu skýtá,

toho hradu, kterým běda lidská veškera jest smyta,

proniklého bolestí a krví, jako svaté Veroniky halena!
Až se posléze tam zrodí onen obraz, ona tvář, již v
sobě má,
ze dna věkův ožívající, a stanou přede tváře jeho
šedí,
ona ústa, která mlčí, a ty zraky ponenáhlu, jež naň
hledí,
Člověk divný ponenáhlu, z něhož stává se můj Bůh,
můj Pán.
Ježíš vnitřnější než hanba, jenž mu ukazuje, otvírá
své Srdce dokořán!

A paklis hleděl zapomenout na úmluvu, již jsi uči-
nil v té chvíli,
žalný Verlaine, ó básníku, zlí tobě poradili!
Z umění, ctně býti živu s všemi svými hříchy,
které jsou, jak nebyly by, od chvíle, kdy skryty jsou
a tichy,
z umění, jež jako na zavalanou nám jest, jak se svě-
tem se porovnají slova evangelická,
kterak nic jsi nepochopil, jenž jsi hnusného kus žol-
dáka!
Hltoune! Jak víno v číši tvojí krátké bylo, a jak kvas
se hrnul z hluboka!
Vrstva alkoholu teninká v tvé sklence, umělé v tom
slazení,
a jak jsi měl naspěch s dopitím, bys žluč si našel v ní!
Kterak vinárník byl krátký, srovnán s jizbou špitální!

Kterak vedle základové chudoby těch truchlých pohýření bylo pomalu,
dvacet roků po ulicích Latinských, tak veliké, že ve
všech očích probudila pohoršení,
od země i od nebe jsi urván, lidí ani Boha tobě není!
Až pak, na dně všeho, směl jsi zahryznouti se v svém
hladu,
zahryznouti se a zemřít nad tím smrtí, která byla po-
dle tvého řádu,
v oné jizbě nevěstčině tváří k zemi,
nah tak na podlaze jako chlapeček, jenž vychází své
matce ze života nah a němý!

N E N A P R A V I T E L N Ý

On byl onen lodník ponechaný na suchu, jenž čet-
níkům pak dělá potíže,
se šestákem na tabák, svou soudní skřínkou belgic-
kou a lístkem cestovním do Paříže.
Námořník, jenž napříště jest bez moře, a tulák cestou,
na níž není kilometrů znát,
byt neznámý, muž bez řemesla..., „Verlaine Pavel,
literát“,
nešťastník ten verše dělá, vskutku, na něž Anatol
France není shovívavý:
píšete-li po francouzsku, pište, by vám rozuměly davy.

N e n a p r a v i t e l n ý

Přece však ten občan je tak směšný se svou neohobnou nohou, že jej do románu vpraví.

Někdy někdo zaplatí mu „bílou“, studentíci velmi si ho cení.

Co však píše, věci jsou, jichž nepřečteš bez rozhořčení, mají někdy třináct stop a nic to vlastně není.

Neobdrží ceny Archon-Despérouses, de Montyon naň nepohlédne, na nebesích dlící.

On jen amatér je výsměšný a oni odborníci.

Každý dobrých rad mu skýtá: pakli hladem zahyne, jen vinou vlastní neřesti.

Mamičem, jenž na holičkách jest, my nedáme se zavéstí.

Na plat pánům Profesorům stačí peníze, však víc jich není,

oni kursy o něm uspořádají, a všichni čestnou legií jsou vyzdobeni.

Neznáme my toho člověka, a nevíme též, co jest zač.

Starý, lysý Sokrates v svých zmodrchaných vousech mísí mručení a pláč;

stojí absint padesát, a čtyř nejméně třeba, abychom se nalili:

ale než by někomu z nás podobal se, raději jest opilý.

Neb má srdce jako otráveno, od té, co byl k zvrácenosti sveden

oním hlasem ženy nebo dítko — aneb anděla, jenž
vytrhl jej v eden!

Catulle Mendès nech si slávu, Sully-Prud'homme
buď si jako velcí básníci!

Odmítá on, aby přijal diplom z mědi, s krásnou čepicí.
Jiní nechať nechají si rozkoš s ctností, ženy, čest i
cigara!

On všecek nah lehá po hospodách, s lhostejností
tatara.

Vinárníky zná dle křticích jmen, ve špitálu jako by
měl byt;

ale líp jest býti mrtev, nežli jak ten zdejší lid.

Nuž velebme všichni jedním hlasem Verlainea, teď,
kdy nás zpravují, že mrtev jesti.

Ta věc jedině mu chyběla, a což jest ještě větší štěstí,
že teď všichni veršům jeho rozumíme, když je s hud-
bou zpívají nám naše slečinky,
kterou velcí skladatelé vložili v ně, serafický průvod
všeliký!

Staroch, jenž byl v koncích, odšel; na loď vrátil se,
jež přistala s ním ke hrázi,

a jež čekala naň v černém přístavu, kde pranic nám
jí nezází,

nic než výbuch plachty veliké, jež vzdouvá se, a hu-
kot mocné stěhy ve pění,

nic, než hlas, jak ženy hlas neb dítko, který do mhy
volal: Verlaine!

Hamburk 1914.

JAK BYLO PODEPSÁNO
PŘÍMĚŘÍ SVĚTOVÉ VÁLKY

Z knihy Raymonda Recouliho
LA BATAILLE DE FOCH

Vlivem neustávajícího nátlaku spojenců, kteří od Flander až k Toulu útočili na Němce se stále vzrůstající prudkostí a silou, byly německé armády všude v plném ústupu, který, jak nasvědčovaly neklamné známky, brzy by se změnil v osudný útěk. Aby zabránily této zřejmé, kolosální porážce, jedné z největších, jež by dějiny zaznamenaly, rozhodly se německá vláda a vrchní velitelství k přiznání své porážky a k žádosti za příměří a jeho neodkladnému podepsání při sebe krutějších podmínkách.

Foch pozoroval již několik týdnů, že jeho protivník ochabuje. Zprvu měl jen dojem, později však jistotu, že Němec byl konečně poražen a že by válka mohla a musela se skončit do zimy. To přesvědčení sdíleli s ním všichni jeho důstojníci. Málo záleželo na únavě a vysílení anglofrancouzských sborů, na opotřebení jejich výzbroje a na citelných ztrátách, jež hned na počátku stihnou Američany. Únava, vysílení a ztráty nejsou ničím v přirovnání s těmi, jež utrpěl nepřítel.

Německo vidělo padati všechny své spojence, Bulhara, Turka, Rakušana. Bulharsko první žádalo za milost; pak přišlo Turecko a koncem října Rakušané,

jejichž armády jsou v rozkladu, žádají příměří a jsou, jak tomu vše nasvědčuje, ochotny přijmouti všechny naše podmínky.

Při tom na francouzské frontě všechny spojenecké armády, Belgičané, Angličané, Francouzi a Američané začali opět útočit a vztyčují se k posledním útokům. 31. října francouzský generál Degoutte pod vrchním velením belgického krále vrhá celou svou armádní skupinu Belgičanů, Angličanů a Francouzů směrem k Bruselu. Začíná se nová flanderská bitva: v několika dnech je dobytá čtvrtina Belgie; 1. listopadu zahajuje Haig bitvu u Sambry směrem na Maubeuge a Mons; ve čtyřech dnech je boj vyhrán, Valenciennes a Landrecies dobyté, víc než 20.000 zajatců, 450 děl; téhož dne, armádní sbor Debeneyův a Humbertův ztočil Hindenburgovu linii směrem k Chimay a Givet; generál Gouraud útočí se svou IV. armádou a s I. armádou americkou, mezi Aisnou a Mosou, a má překvapující úspěch.

5. listopadu ráno sedm německých armád, které stojí na Mose proti Escautu, začíná široký ústup, sledovaný bez přestávky devíti spojeneckými armádami.

Foch, neúnavný kapelník tohoto orchestru, řídí sbor; pohání své podřízené, kteří, mimochodem řečeno, nemají toho vůbec potřebí.

Již 22. října psal Pershingovi: „Na tom stupni boje, jehož jsme dosáhli, můžeme míti veliké úspěchy, budou-li všechny spojenecké armády útočiti na nepřítele se zdvojenými silami a pod řádným vedením.“

A to je zrovna to, co na jeho energický popud prováděly právě spojenecké armády. Jeho úlohou pak bylo řídit tyto útoky, navazovati je jedny na druhé tak, aby se síla nárazů stále zvyšovala.

2. listopadu po prvních zprávách o významných úspěších předešlého dne telegrafuje Pétainovi a Pershingovi, že je nutno okamžitě využít nabytých úspěchů a nepřítele neúnavně pronásledovati.

5. blahopřeje Pershingovi. Žádá ho snažně, aby bez zastávky pokračoval.

A tu mu již tato útočná fronta, při tom tak nesmírná, táhnoucí se od Severního moře až k Mose, nestačí. Umiňuje si, že ji ještě rozšíří posledním úderem. Již od několika týdnů připravuje hrozný útok v Lotrinsku, směrem k Saaře.

Foch pospíchá, jak může, s tímto útokem, který má protivníku zasadit rozhodující ránu. 25. listopadu žádá Pétaina, aby jej namířil na východ od Met. Dvě silné francouzské armády, X. pod velením Manginovým a VIII. pod Gérardem, to mají vykonati; podporovány budou šesti americkými divisemi. Aby čelilo tomuto hroznému útoku, který, podařiv se, odřízl by ústup německé armádě, nemělo německé vrchní velení žádných rezerv. Lotrinská fronta byla s obtížemi udržována vysílenými, uboze vyzbrojenými divisemi, neschopnými vážného odporu. A tak se hned v první listopadové dny rozhodlo vyklidit Met a Thionville.

Důležitým se Fochovi zdálo, aby se boj okamžitě rozvinul. 3. listopadu píše Pétainovi, prose ho, aby

uspíšil přípravy. 5. se k tomu opět vrací. Hlavní je, praví mu, ne čekati, až budou všechny sbory připraveny, nýbrž rychle uhoditi.

V tomto vrcholném okamžiku války je Foch buditelem vítězného nadšení v plném slova smyslu. Jeho popudem a řízením pohybují se všechny armády francouzské fronty. Více než dvě stě divisí, belgických, anglických, amerických, italských a francouzských, účastní se této obrovské ofensivy, jejíž různá období byla přesně řízena. Tu jsme daleko od ofensivy z 18. července, svedené dvaceti divisemi. Od tohoto data po čtrnáct týdnů hnutí se stále zvětšovalo. Přibývalo ho a rozšiřovalo se. Nyní je zúčastněn celý orchestr; symfonie, mistrovsky řízená, vypukne ve všemohoucnost svých akordů.

Německé vrchní velení je v úzkých. Ztratilo veškeré spojení. Na všech stranách začínají se jeho divise uvolňovati, nemohouce déle odolávati. Rána v Lotrinsku vyvolá, jak dobře cítí, konečnou katastrofu. Spojenecké armády nachytají statisíce zajatců. Než se odvážíti takového shroucení, bylo rozhodnuto již v prvních listopadových dnech přijmouti všechny podmínky spojenců, ať jsou již jakkoliv přísné.

* * *

7. listopadu, 30 minut po půlnoci, dostává Foch od nejvyššího německého velitelství radio, jež očekával. Nepřítel prosí za milost. Radiotelegram zní:

„Nejvyšší německé velení, na rozkaz německé vlády, maršálkovi Fochovi.“

„Německá vláda, dověděvši se laskavostí presidenta Spojených států, že maršál Foch byl zplnomocněn přijmouti pověřené zástupce a oznámiti jim podmínky příměří, sděluje jména svých plnomocníků a ptá se na místo, na němž budou moci přejíti do francouzské linie. Žádá také za klid zbraní v zájmu lidskosti.“

O 1 hod. 25 min. posílá Foch svou odpověď: němečtí plnomocníci mají se dostaviti k předním strážím na hlavní silnici u Maubeuge-La-Capelle-Guise. Generál Debeney, velitel tohoto úseku, byl o tom zpraven již několik dní.

V konferenci ze dne 4. listopadu zástupcové spojeneckých vlád se konečně shodli na podmínkách příměří, jež celkem mělo býti pravou kapitulací.

Foch odjíždí 7., kolem půl sedmé, ze svého hlavního stanu v Senlis zvláštním vlakem. Byla to první jízda pověstného kancelářského vagonu, v němž mělo býti příměří podepsáno. Tento vagon, zvláště vyzbrojený restaurantový vůz Společnosti spacích vagonů, došel tak ke konci války. Ale došel včas. Generalisimův vlak jede do Compiègne. K půl sedmé večer přijíždí na malé nádraží Rethondes, asi 10 km od Compiègne, mezi ním a Soissonsem v laigleském lese. Několik set metrů za nádražím je odbočka, která se kousek dále dělí na dvě. Tyto kolejnice byly položeny za bitvy pro těžké dělostřelectvo. Fochův vlak se zastaví na jedné z nich, asi 700 metrů od nádraží, v lese; druhá,

vedlejší kolej je rezervována pro vlak německých plnomocníků.

S maršálkem je jeho pravá ruka, šéf hlavního stanu, generál Weygand, major Redinger, major de Mierry, tlumočník Laperche, v civilu průmyslník v Abbeville, dva ordonanční důstojníci, kapitán Boutal a důstojnický tlumočník Pupier.

Z Angličanů admirál sir Rosslyn Wemyss, vůdce delegace, a admirál Hope.

Večeří se pohromadě. Večeře je, jak si možno představit, velmi veselá. Mezi Senlis a Rethondes daktylografují sekretáři definitivní text příměří, v němž bylo v posledním okamžiku něco opravováno.

V noci oznamuje radio opoždění německých plnomocníků, zaviněné nezvyklým rozbahněním všech jejich cest. Měli býti u předních stráží kolem 5. hodiny; jsou o 9 hod. teprv u Haudroy, domku to dva kilometry od La Capelle. Setník 171. pluku je přijme u přední stráže a doprovází do La Capelle, kde je přijímá velitel, šéf druhé kanceláře Debeneyova velitelství. Krátká zastávka ve ville Paque v La Capelle. Němečtí automobilisté se zastavují. Francouzské automobily berou plnomocníky a vezou je do Homblières, hlavního stanu Debeneyovy armády. Jednoduchá večeře. O půl 2. ráno jedou automobilem až do Tergnier, kde je čeká jejich zvláštní vlak, který je má odvézti do Rethondes.

K 7. hod. ráno v podzimním ranním šeru objevuje se průvodcům maršálka Focha rudý oheň vlaku, při-

vázejícího Němce. Vlak vjíždí na své stanoviště zadkem, s posledním vozem v předu, který se tak dostává asi vedle lokomotivy maršálkovy. V noci přelo; čas je chmurný a mlhavý.

Německá delegace se skládala, jak je známo, z presidenta Erzbergera, zplnomocněného ministra hraběte Oberndorfa, generála von Winterfeld, bývalého německého vojenského attaché v Paříži, velitele jedné divise na frontě, lodního kapitána Vanselowa; pěšího kapitána Geyera a kapitána Helldorfa, kavalery, který měl býti tlumočnickem, celkem však měl velmi málo práce. Laperche, tlumočník Fochův, vyřídil vše sám.

Ve vlaku doprovázel německé delegáty velitel francouzské dělostřelecké eskadrony Schütz, rodem Alsan, mluvící výborně německy; přijal je v Homblières, ve stanu generála Debeneye. Vlak, který je měl přivézt, byl přes den přichystán v Tergnier.

Schütz vystupuje první a jde k maršálovi, aby se zeptal, kdy chce přijmouti nepřátelské plnomocníky. Foch mu dá odpovědět, že je přijme o 9. hodině ve svém vlaku. Mezitím snídají Němci s výborným apetittem. Pohled na máslo (Butter, Butter!) naplnil je, zdá se, zvláštní radostí.

Při úderu deváté hodiny vycházejí ze svého vlaku; jdou po trati až k poslednímu vozu. Pro přechod od jednoho vlaku k druhému byla v lese postavena cestička z nasekaných větví. Četníci, střežoucí Fochův vlak, vzdávají jim, když jdou kolem, čest. V čele jdou: Winterfeld se setníky Geyerem a Helldorfem, pak Vanse-

low; za nimi Erzberger a Oberndorf, rozmlouvající spolu. Vstupují do kancelářského vozu, kde je přijme Weygand s Laperchem a admirál Hope s jedním anglickým důstojníkem. Suchý, tichý pozdrav; úklonky hlav; žádné představování. Němci se stavějí ke stolu, kde jsou napsána jejich jména, a stojí. Winterfeld má polní stejnokroj velitele divise, feldgrau plášť poněkud kratší než náš, saský límec s generálskými odznaky: závity, zakončené kometím ohonem; na kalhotách dvojité červený pás; žluté holenice, krátký bajonet; na krku má zavěšeného červeného Orla. Po příchodu odložil svůj dlouhý zimník, podšitý šedivou kožešinou. Těm, kdo ho znali z Paříže před válkou, zdá se velmi starým, zešedivělým, zchudlým. Tváří se velmi stísněně a pohnutě, jeho tvář je skoro vzrušena, ale zachovává vážnost, rasu.

Nic všednějšího naproti tomu, nic vulgárnějšího než lodní kapitán Vanselow: holohlavý, úplně lysý. Brutální germánská fysiognomie v celé své ošklivosti.

Diplomat Oberndorf, slušně oděný v modrém obleku, plstěný klobouk, límec z vydří kožešiny, holenice; je elegantní à la sleeping-car nebo Riviera. Chová se slušně s jistou jemností; připomíná však příliš Němce s kamašemi, jakých se potkávaly před válkou tisíce v pokoutních hernách pařížských.

Erzberger, to je veliký teutonský učenec, veliký jedlík klobás a veliký piják piva. Sám vypadá jako pivní sklenice, kolébaje se a poskakuje na svých nožkách. Velmi pronikavé oči, intelligentní fysiognomie, pro-

zrazující naprostý nedostatek skrupulí. Oblečen je v obyčejném cestovním zimníku, jak je nosí obchodní cestující ze Zarýní. Žádná péče, žádná vytříbenost v oděvu, zanedbaném jako u většiny politiků všech zemí, nevyjímajíc ani našich.

* * *

Důstojníci jsou zaraženi, nemluvní. Civilisté však se zdají zcela bezstarostnými. Baví se volně a nenuceně; při pohledu na ně by se zdálo, že neběží o jejich zemi, že zde nejde o podepsání úžasně kapitulace, jež nemá dosud příkladu v dějinách.

Sotvaže se Němci umístili, jde Weygand pro Focha, který je ve svém zvláštním voze s admirálem Wemysem:

Několik okamžiků. Zasklené dveře se otvírají, maršál vchází první, čapku s trojitou řadou zlatých listů na hlavě a ubrousek pod paží. Oblečen je v obvyklém svém železitěšedém stejnokroji s dvěma řadami vyznamenání na stužce, jezdecké kalhoty, žluté holenice. Pronikavý pohled, úsečné pohyby, jako vždy.

Za ním jde admirál Wemyss, velmi jemný, velmi vkusný a výrazný. Foch se na okamžik zastaví na prahu, přeběhne pohledem po přítomných a vzdá vojenský pozdrav. Postaví se vprostřed u stolu, ukloní se lehce, odloží čapku. U stolu, který vyplňuje skoro celou šíři vozu, jsou místa rozdělena takto: uprostřed Foch, jemu s prava Weygand, s leva admirál Wemyss, potom

admirál Hope. Naproti Fochovi Winterfeld; naproti Wemyssovi Erzberger; naproti Hopeovi Oberndorf a naproti Weygandovi Vanselow. Na jedné z bočních stran tlumočníci Laperche a Helldorf.

Ticho.

Maršál svým jasným hlasem:

„S kým mám čest mluvit?“

Erzberger, německy: „Plnomocníci, vyslaní německou vládou.“ Podává maršálkovi ověřovací listiny; ten je vezme a praví: „Prohlédnu je.“ Po tom vyjde Foch s Wemysssem ze sálu a vrátí se do svého vozu. Pověřovací listiny byly dvojího vydání.

První německý radiotelegram označil skutečně jako vůdce vojenské misse von Gundela, generála pěchoty, velitele jedné armádní části v Alsasku; ten však odstoupil, nestaraje se o splnění takového poslání. Druhý list oznamoval, že ho zastoupí Winterfeld.

Mine několik minut, jež se zdají věčností. Všichni stojí v tom poněkud trapném očekávání. Foch se vrací: zaujme opět své místo a stoje praví Němcům:

„Co je předmětem vaší návštěvy?“

Erzberger: „Přicházíme pro návrhy Spojenců k dosažení příměří na zemi, na moři a ve vzduchu.“

Tlumočník Laperche překládá jeho odpověď.

Foch: „Nemám žádných návrhů.“

Oberndorf diplomat, zakročiv: „Je-li to panu maršálkovi milejší, můžeme říci, že přicházíme, abychom si vyžádali podmínky, za kterých by Spojenci souhlasili s příměřím.“

Foch: „Nemám podmínek.“

Erzberger, vytáhnuv z kapsy papír, čte text zprávy presidenta Wilsona, v níž se praví, že maršálek Foch je oprávněn oznámiti podmínky příměří.

Foch: „Žádáte příměří? Žádáte-li si ho, mohu vám oznámiti, za jakých podmínek je dosažitelné.“

Oberndorf a Erzberger prohlašují zároveň, že žádají příměří.

Foch: „Dám vám tedy předčísti podmínky, na nichž se usnesly spojenecké vlády.“

Usedne a všichni ostatní také.

Weygand čte základní podmínky. Tato četba trvá dlouho, asi hodinu, neboť je nutno překládati vše. Winterfeld je stále stísněnější, zničenější. Civilisté nepozbývají své bezstarostnosti.

Všichni však, civilisté i vojáci, naslouchají bez hlesu. V té, kdy Weygand začal předčítati, byl jeden exemplář dokumentu podán Erzbergerovi.

Po skončení četby strká Erzberger dokument do kapsy. Winterfeld vstává, aby přečetl nějaké sdělení. Čte ve jménu německé delegace asi toto: po seznání podmínek příměří a přes to, že německá vláda je rozhodnuta prostudovati je co nejrychleji, bude přece třeba dosti dlouhého prodlení. Aby pak se mezitím zabránilo krveprolévání, mohlo by se dnes snadno ujednat zastavení nepřátelství.

Foch odpovídá, že je jenom zástupcem spojeneckých vlád. Tyto vlády se usnesly na podmínkách příměří a stanovily lhůtu dvašedesáti hodin. Nemůže

tedy on sám rozhodovati o zastavení nepřátelství bez těchto vlád.

Erzberger se táže, budou-li členové německé delegace směti vyjednávat zvláště s delegací spojeneckou.

Foch a Wemyss prohlašují, že generál Weygand a admirál Hope jsou oprávněni k projednání detailů s německými delegáty.

Rozhoduje se, že hodina, od níž se budou počítati tři dny oficielně stanovené lhůtou, bude 11. hodina. V pondělí tedy, 11. listopadu, nejpozději o 11. hodině mají Němci oznámiti svou odpověď.

Erzberger žádá za dovolení, aby mohl své vládě poslati radiotelegram. Vyzve Weyganda, aby jej doručil prostřednictvím Hlavního německého velikého stanu.

Měli jsme, praví v podstatě, první schůzku se spojeneckými delegáty. Naši žádosti za prozatímné zastavení nepřátelství kladl Foch formální odpor. Dovolují nám lhůtu dvašedesáti hodin k odpovědi. Kapitán Helldorf je poslán do Spa s podmínkami, jež nám byly podány. Prosba, aby byla jeho cesta až do Berlína usnadněna.

Schůze je skončena. Foch odchází první. Němci vycházejí; Winterfeld zůstává na konec, aby zařídil odeslání radiotelegramu.

* * *

Bylo dohodnuto, aby Helldorf jel opačnou cestou, než jakou přijeli plnomocníci, a aby jel autem až do

Spa, kde byl Hlavní německý stan. Odjíždí asi v 10 hodin, provázen majorem Bourbon-Bussetem.

Zde však se začíná řada událostí, jež vrhají nejjasnější světlo na úplnou hmotnou i mravní desorganisaci německé armády, úpadek disciplinovanosti, zaneřádění cest a j. a j. Když se Helldorf s bílým praporem a obvyklými formalitami ukáže na stanoveném místě u německých předních stráží, je přivítán střelbou z pušek. Marně opakuje své pokusy: dá mávati praporkem, troubiti atd. atd., střelba neustává. Toto divadlo, které by bylo směšné, kdyby nešlo o tak vážnou věc, trvá celou noc. Druhého dne zrána nebylo ještě ničeho dosaženo. Teprve dopoledne prochází německý vyslanec liniemi. Ve Fochově hlavním stanu se hned uvažovalo, když přišla o tom zpráva, jak by bylo možno poslati některého německého důstojníka vzdušnou cestou, a letadlo bylo také již připraveno.

Odpoledne 8. listopadu, má Winterfeld zvláštní schůzku s Weygandem a Hopem. Jejich rozmluvy jsou nesmírně zajímavé. Winterfeld líčí celkový stav německé armády, který se jeví v nejčernějších barvách. Není již, podle jeho řeči, kázně; rozkazy nadřízených nejsou plněny; přeplnění cest a železnic je děsné. Německé armády jsou nyní nuceny ustupovati nesnadným, neschůdným krajem, kde je málo spojovacích prostředků. Vojenské oddíly se podobají stádům. V Německu vypukla revoluce. V některých městech se obávají bolševických vzpour. Je tedy nezbytno, aby Spojenci nechali Německu část jeho armády, aby tak nezničili jedině

schopnou sílu k udržení pořádku v zemi. Německo potřebuje svých strojních pušek a lokomotiv.

V tomto Winterfeldově líčení je zřejmě kus upřímnosti a kus vypočítavosti. Jeho posluchači to dobře vědí. Winterfeld kreslí situaci úmyslně tak černě, přehání německou sklíčenost a strach z bolševismu, aby jen zmírnil požadavky Spojenců. To však, co praví o nedostatku kázně a o zmateném ústupu, je potvrzováno všemi zprávami, jež docházejí odjinud.

Tato vyjednávání trvají odpoledne 8. a dopoledne 9.

9. ráno přichází do Rethondes major von Bapst z Hlavního německého stanu, mající na starosti spojovací prostředky a transporty. Byl přijat Weygandem, zdůrazňuje ještě hlavní věc. Spartakisté, vykládá, mají v moci všechny rýnské mosty; žádný vlak střeliva nebo potravin nemůže již přejet na levý břeh. Celá armáda je tedy odříznuta v Belgii. Rozmlouvaje s naším tlumočníkem Laperchem, praví mu major von Bapst:

„Je tomu právě rok, co jsme seděli naproti Rusům v Brestu Litevském. Byli jsme vítězi; diktovali jsme triumfální mír.“

„Bolševismus je u nás, řekl mi jednou jeden z ruských delegátů; dejte pozor, zítra bude u vás.“

— Při tomto jeho proroctví, dodal Bapst, spokojil jsem se tím, že jsem se mu do očí vysmál; tak se mi zdála pouhá myšlenka, že by bolševismus mohl třeba jen hroziti Německu, nesmyslnou a extravagantní. Nuže, jeho hrozba se začíná uskutečňovati. Před rokem Brest Litevský. Dnes Rethondes. Jaká katastrofa! Jaké sřícení.

Odpoledne 9. oznamují Němci písemně všechny své poznámky k podmínkám příměří. Večer je Foch zkoumá. 10. ráno posílá svou odpověď: téměř všechny námitky nepřátelských zplnomocněnců jsou odmítnuty. V Německu zatím, po tyto dva dny, události kvapily. Princ Max Bádenský podává demisi. Bude míti Německo vládu, a jakou hmotnou a mravní sílu bude tato vláda míti? Na to se ptají Spojenci a ne bez zájmu.

V Rethondes zatím, v tichém lese, hodiny ubíhají a lhůta, stanovená Fochem, brzo vyprší. Odpoledne 10. dá Foch oznámiti Erzbergerovi, že zítra o 11 hodinách se končí určená doba; ježto němečtí plnomocníci mohou podepsati jenom se svolením své vlády, je nezbytno, aby tato bez prodlení poslala svou odpověď.

V rozhovoru mezi Winterfeldem, Oberndorfem a Weygandem, když tento vyslovil obavu, aby změna německého ministerstva nepřivodila zpoždění odpovědi, řekl Winterfeld bez obalu Oberndorfovi: „Ať se nový kancléř jmenuje Haase, Ebert nebo jakkoli jinak, podepsati bude nucen přece!“

Aby mohlo býti německým zplnomocněncům dovoleno projíti se trochu a nezůstávati stále ve vozech, byl po straně jejich vlaku upraven pás asi 5 až 6 set metrů lesa, kde se mohli volně procházeti. Tucet četníků, kteří provázeli jejich vlak, konalo tajnou stráž.

Každého večera ke sklonku dne bylo nutno, aby oba vlaky, Fochův i německý, zajely do Compiègne pro vodu, protože na malém rethondesském nádraží nebylo nádrže. Vlaky se hnuly obyčejně v okamžiku,

kdy se sedalo ke stolu, napřed s Francouzi, potom s Němci. Tohoto večera, hned po příjezdu Fochova vlaku do Rethondes, hledá vojenský velitel tohoto nádraží některého důstojníka z maršálkova průvodu. Generál Desticker oznamuje telefonicky ze Senlis tento německý radiotelegram, zachycený našimi strážemi:

„Německá vláda německým zplnomocněncům: „Zplnomocněnci mohou podepsati příměří.“ Podepsán: říšský kancléř. Pak je trojčiferné číslo. Je 7 hodin, když maršálek dostává radiotelegram.

Po návratu vlaku na jeho stanoviště přichází ze Senlis nový telegram: týž text jako předcházející, ale opatřený dlouhým protestem německé vlády proti příliš krutým požadavkům Spojenců, kteří prý tak vyhladovějí lid, ženy i děti. Přichází také dlouhý radiotelegram od Hindenburga. Německý vlak se vrací k 9. hodině. Weygand vzkazuje ihned Erzbergerovi, je-li ochoten podepsati. Erzberger odpovídá, že ano. Značka na konci radiotelegramu je předem smluvené znamení k ověření telegramu. Dříve však je třeba, aby rozluštili sdělení Hindenburgovo.

Asi o půl jedné po půlnoci oznamují Němci, že jsou připraveni ke schůzi. Přicházejí potmě a zaujmají svá stará místa ve voze, v němž se po prvé sešli. Foch vchází. Všichni se posadí. Maršálek dává předčítati definitivní podmínky. Dokument se čte celý s oběma dodatky. Čtení trvá dlouho. Hned po něm je diskuse. Němci žádají několik přeměn; Foch něco povoluje, ostatní zamítá. To trvá až do 1/46.

Foch žádá Němců, aby podepsali poslední čistou stránku dříve, než bude celý tekst, který byl již schválen, daktylografován. Němci to přijímají. Je usneseno, jelikož podpisy byly vyměněny o pěti hodinách ráno, že se zastaví šest hodin poté, to jest o 11. hodině, operace na celé frontě.

K podpisování bylo použito dvou držátek, jednoho pro Francouze a Angličany, druhého pro Němce; první si uschoval maršálek Foch, druhé věnoval Clemenceauovi. Pamětihodná tato schůze se končí o $1/2$ 6.

Foch odchází do svého vozu; odpočívá krátko v lenošce; strojí se a vrací se do kancelářského vozu. Sekretáři zatím dokopírovali celý dokument; listiny jsou připraveny; Foch si je bere. Odjíždí v automobilu do Paříže, aby sám zvěstoval šťastnou novinu Poincarému a Clemenceauovi.

Asi o $1/2$ 10. přichází ve jménu německých plnomocníků kapitán Geyer pro dokumenty. Jsou mu vydány na stvrzenku. Německý vlak odjíždí z Rethondes k poledni. Vlak francouzský bez maršálka, který odejel již před několika hodinami, vyjíždí asi čtvrt hodiny po poledni. Blízko compiègneského nádraží, když se vlak na chvíli zastavil na mostě, vidí Fochovi důstojníci na tergnierské trati německý vlak, ujíždějící plnou parou s nepřátelskými plnomocníky. Weygand vystupuje z vlaku v Compiègne a odjíždí automobilem do Versailles. Ve městě zvoní všemi zvony. Toto vzrušení a nadšení je tím mocnější, že již tři dny byl Fochův hlavní stan v tichém lese, daleko od světského ruchu.

Nádraží je plno jásajících vojáků. Poznavše generála Weyganda při vystupování z vozu, provolávají mu slávu.

„To je maršálkův vlak,“ volají vojáci. Obklopují jej, vstupují do něho a prosí o květy, jež stojí na maršálkově stole. Kapitán Boutal, ordonanční důstojník, jim je rozděljuje.

* * *

V Paříži zatím proběhla k ránu zpráva o podepsání příměří celým městem jako elektrická jiskra. Zvonění; dělostřelecké salvy; praporky ve všech oknech; rozradostněný dav se rozlévá ulicemi; tu a tam se seskupují průvody; vojáci i civilisté, staří i mladí, ženy, děti, rozmlouvají v téže radosti, v tomže nadšení. Lid, který tak dlouho čekal, tolik trpěl, vychutnává v této hodině jedinečnou hodinu svých dějin, spravedlivou odplatu svého utrpení a hrdinství.

Přeložil J. Zaorálek.

André Maurois:
P R O S T Ý P Ř Í B Ě H
V O J Á K A B I G G S E

Z „Contes pour le Gal Bramble“
přeložil Jaroslav Zaorálek

„Příroda činí málo lidí srdnatými;
to je výsledkem dobré kázně a po-
slušnosti. Charron.

Nový kurát byl tlustý, naivní človíček, dobrácké tváře. Přicházel přímo z Anglie a zalíbil se všem prostotou svých údivů.

„Kdo to tak hlučí?“ ptal se.

„Naše děla,“ řekl plukovník Parker.

„Opravdu?“ podivil se kurát.

Když přicházel do zákopů, zadržela ho hlídka:

„Stát! Kdo tam?“

„Přítel,“ odpověděl; a pak přicházeje k ní:

„Je to opravdu to, co jsem měl říci?“ ptal se zne-
pokojen.

A tak jenerál s radostí pozval reverenda Jeffriese, aby jídával u jeho stolu.

„Uvidíte,“ říkal mu, „že náš stůl je šťastná rodina.“

„Poznáte skutečně,“ dotvrdil lékař, „že naše jídelna má všechny známky rodiny: je to shromáždění bytostí, jež spojila pouhá náhoda, tvorů, kteří se nechápou, přísně se posuzují a jen z nutnosti se snášejí.“

„Nežertujte,“ řekl plukovník, „tato přátelství na rozkaz vyvolala nejkrásnější city.“

A protože byl toho večera v ráži, vykládal o vojáku Biggsovi.

„Znali jste mého bývalého sluhu Biggse? Byl to nepatrný, vzdělaný a bázlivý človíček: prodával před válkou kravaty. Biggs zavrhoval válku, střely, krev a vůbec nebezpečí.“

Koncem r. 1916 vyšší rozkaz poslal náš prapor na gamachesské cvičiště. Takové cvičiště, otče, to je kus země s naznačenými nemožnými zákopy, v nich důstojníci, kteří bitvy ani neviděli, učí jí své druhy, určené pro polní službu.

Velitelé cvičiští začínají ve snaze o udržení klientely v každém období novou modou. Letos cvičí se, tuším, útok po částech, loňského podzimu však nebylo nad útok v masse. Poslední dobou se také mnoho mluví o střelbě bez míření, originálním to výtvoru mého přítele Lamba, velmi důvtipného hochy, který to dotáhne daleko.

Vrchním velitelem v Gamaches byl major King, krví opojený Skot, jehož koníčkem byl bodák. Dosti přesvědčivě dokazoval, že uváží-li se vše, je to přece

jen bodák, který vyhrává bitvy. Jiní dokazovali před ním, že jenom ruční granáty, těžké dělostřelectvo nebo též jízda mohou rozhodnouti vítězství, ale doktrína Kingova byla novou tím, že při výcviku mužstva zdůrazňoval mravní vliv víc než tělesný výcvik. Mínil, že pro takovou hodně odpornou sekaninu, jako je bodákový boj, je nutno vštípití mužstvu zuřivou nenávist k nepříteli.

Dal tedy našiti pytlů, vycpaných slamou na podobu německých vojáků, nasadil jim jakési německé čapky, nabarvil je polní šedí a postavil jako terče našich highlanderů.

„Krev teče,“ opakoval stále při cvičení; „krev teče, pohled na ni má vás rozradostnit. Žádné slitování: přemýšlejte, kam by bodnutí nejlépe padlo. A aby se potom bodák snadněji z rány vytrhl, je dobře přitlačit mrtvole nohou do břicha.“

Dovedete si představit, že Biggs takových řečí neschvaloval. Marně mu šikovatel Fairbanks vykládal svůj nejkrvavější repertoár, tato jemná duše jen s hrůzou dovedla si představit vyhřezlá střeva nebo mozek a její vinou pozbývaly nejlépe připravené útoky toho válečného opojení, jež se tak líbilo majoru Kingovi.

„— Pomalu,“ řval šikovatel Fairbanks, „pomalu, Biggs nestačí.“

A po dvaceti marných pokusech končival smutně:
— *Well boys!* Uvidíte — a stane se, jak povídám,
— že při posledním soudu, až se všichni sejdeme k

poslední přehlídce a až se bude blížit Pán, archanděl Gabriel po rozkaze: „Pozor!“ bude nucen dodati: „Pomalů, pánové, pomalů, prosím vás, Biggs nestačí!“

Na konci cvičného období shromáždil King všechno mužstvo ve velikém stanu, kde měl svou proslulou přednášku o nenávisti k nepřátelům.

Byl jsem na ni dosti zvědav, protože v hlavním se mnoho vykládalo o neobyčejném vlivu, který měla na morálku mužstva: „Kingova přednáška nadělá Němcům tolik zla jako šest těžkých baterií,“ řekl mně šéf vrchního velitelství.

Řečník začal skvělým líčením krutostí, spáchaných v Belgii. Měl rozkošnou sbírku vražd, požárů a násilností; začalo mi býti zcela nevolno, když přešel k surovostem, páchaným v poli.

Byl to děsný popis odstřelovaných zajatců, závratné líčení účinků plynu a hrozný příběh ukřižovaného kanadského četaře; potom, když se nám všem zjezily vlasy a vysychalo hrdlo, opravdu výmluvná hymna na nenávist a apel na mstící bodáky.

Tu se King na několik minut odmlčel, aby se pokochal na našich vyjevených tvářích, a když soudil, že je vhodná chvíle, skončil: „A nyní, je-li mezi vámi někdo, kdo by si přál nějakého vysvětlení, ať se bez obalu zeptá, odpovím na každou otázku.“

Tichem se teď ozval milý a čistý hlas Biggsův:

„*Please, sir?*“

„Ano, milý muži,“ řekl blahovolně major King.

„*Please, sir,*“ řekl Biggs, „rád bych věděl, jak je možno dáti se přeložit k Intendanci.“

Naši sluhové rozbírali večer v kuchyni tuto událost a za řeči se ukázalo, že Biggs ještě nikdy nikoho nezabil. Ostatní všichni byli staří válečníci: překvapilo je to. Generálův sluha Kemble, obr, který sám jich měl na svědomí tucet, politoval živě toho ubohého, malého *cockney*.

„Člověče, člověče,“ říkal, „jak je to možné? Jak? Ani jednoho? Ani poranit?“

„Ne,“ řekl poctivě Biggs, „utíkám velice pomalu, všady přijdu poslední... *I never get a chance.*“

Několik dní potom byl prapor znova dosazen do linie, aby se účastnil při dobytí kusu zákopu naproti Fleurbaix. Vzpomínáte si na to jistě, sire? Je to jeden z nejslavnějších kousků naší divise.

Vše připraveno, překážky přeženy, spojení odříznuto, vše vyrazilo a tak jsme pěkně lapili své přátele v jejich děrách jako králíky.

A tu, zatím co mužstvo střelbou z pušek, ručními granáty a bodáky čistilo dobyté zákopy, najednou bylo slyšet:

„Harry, Harry, come on ... Pošlete sem Biggse ... Pusťte sem Biggse!“

Byl to hlas highlandera Kemble. Jiný kterýsi obr chytil Biggse vzadu za kalhoty a pomocí pušky ho zdvihl do výše náspu. Tam se ho chopily dvě silné ruce

a malý ten človíček oběhl ve vzduchu celý zákop, až se dostal ke Kemblovi, který, chytiv ho levou rukou, volal naň nadšeně, rozradostněn tou vzácnou rozkoší, kterou se chystal poskytnouti svému příteli:

„Člověče, člověče, koukni do té díry: jsou tam dva na dosah mé pušky, ale schoval jsem je pěkně pro tebe.“

„Je to,“ řekl jenerál Bramble, „skutečná událost, jež opět jednou dokazuje, že britský voják má dobré srdce.“

Reverend Jeffries zatím úplně zbledl.

POZNÁMKY KE KLICMANOVSKÝM MARGINALIÍM

O MOŘSKÉM HADU

Tyto marginalie se skládají z valné části z velmi zřejmých a trochu starých pravd, ale také z potouchlých nepravd. Autorova ješitná sentimentalita, aby se nějak dostala k pastvě, podvrhuje hrdinovi románu falešné záměry a city, snadno zdolatelné, a potom je s chutí opravuje a odpravuje, nešetříc frázemi, aby na konec se uzavřelo se hřmotným triumfem a protektorským gestem.

V knížce dle pravdy jde o toto: země a život na ní, se svými potřebami a žádostmi, nejsou v harmonii (což Církev vykládá dědičným Hříchem). Autor „Mořského hada“ vytvořil si tedy člověka, který tímto nesouladem příliš trpí, a stůj co stůj *chce spasiti zemi*. Taková jest myšlenka starého Lorenze, je to myšlenka mesiášská, hledající pomoci a pomocníků, a Lorenz poctivě za ni dává život.

Zřejmě, že jeho závratná a krásná cesta nebyla theologicky správná (a to pozná každé křesťanské dítě po přečtení několika stran a čte pak, dovede-li to, v *symbolch*, nebo knížku prostě odloží, nerozumí-li tomu), nedostavil se také žádoucí účinek oběti a geniální blázen

utrmácen zemřel jako jiní lidé. Cituje-li pan Klicman verše Dykovy:

„Neb nemohu-li býti Spasitelem,
chci býti Ukřižovaným...“

a staví je za vzor a řekne, že „několika těmito slovy autor nám řekl více, než celá kniha Scheerbartova“, je to především nejapné, srovnává-li se tak povrchně román s dvěma verši, jako kdybyste srovnávali jelena s cvrkavou kobyolkou polní. A potom a hlavně je to lež. Joanes Laurentius věřil stále, že bude spasitelem, myšlenky té se nevzdával do poslední chvíle, úsilně k ní pracoval, v ní byl, ve smyslu křesťanského rčení „ukřižován“. Kdežto Viktor (!) Dyk, jak zřejmo z jeho veršů, připouští, že nebude Spasitelem; proč chce přes to býti Ukřižovaným, jest jeho věcí. Národní shromáždění, v němž se zatím pokouší o spásu, není ostatně ani člověčenstvo ani moře.

Pan Klicman z hrdiny Scheerbartova dělá jakéhosi Nietzscheovského velikáše: „Nejraději by ovšem Lorenz shrnul veškerá božstva na sebe — avšak přece jen jsou oblasti, kam ani se svou svrchovaností nemůže se odvážit — hlubiny mořské, nitro země — a tu vypomáhá si z úzkých příbráním*) dvou bohů, kteří choulostivé okruhy berou na sebe.“ Také na str. 10 v předposledním odstavci se cosi podobného tvrdí. Ale kde se to zlíhlo? Ne, takového spratka duch Scheerbartův nezplodil, aby se jím sympaticky obíral — byť s jakousi, ale *křišťálovou* ironií, to vyšlo odjinud... Lorenz jest ve svém náboženství *světec*, fanatik a mučeň, jak nezbytno, důsledný a čistý. Nevede ho neplodná žádost cti, ale vede jej bolest a soustrast a vášeň vykoupení.

Dále stojí v „marginaliích“: „Lorenz je tedy ve své velikosti roven Mořskému Hadu. Dělí se o vládu nad mo-

*) Divná fysika — pomáhat si z úzkých příbráním!

řem i zemi, jen hmotné jest jejich oblastí, jen to nejúžeji hmotné, dále jeho zájem nesahá; nebesa, ba ani hvězdy (jaké »ba ani?«), slunce vesmír pro něho neexistují atd.“ Což, člověk a jeho duch a srdce, muky ducha i těla, muky všeho živočišstva, tajemné svíjení se ve všem, co se hýbe, a čeho Lorenz nemohl viděti, aby se nechvěl, to je také jen „nejúžeji hmotné“? A jako pouhému pohanu, znajícímu nedostatečnost vlastních sil, zcela správně mu nešlo o vesmír, ale šlo mu o naši zemi, kterou viděl a po svém znal, o níž věřil, že jest povolán a s to, aby jí byl bohem-spasitelem. Jako jsou „šílenci pro Krista“, on byl v podstatě šílencem osvobození z Pádu, a ne, jak tvrdí pan Klicman „smutným představitelem lidstva našich dnů“ — toho líného a sebou spokojeného, na zajištění všeho dobra ve stranách organisovaného lidstva.

Na konci článku jest ještě jedno kuriosní přirovnání. Hellova „Slova Boží“, kniha čistě theologická, vykládající Písmo, stavěna jako protějšek vedle Scheerbartova *románu*. Přece jest Mystika, jest Umění a jest Věda a každý z těchto oborů Studia má své zvláštní značky, jimiž promlouvá k lidskému duchu: nevyklučují se, nýbrž se doplňují k požehnání věčné Jednoty Trojice. Závěr marginalií ukazuje, že jejich autor opravdu do oblasti druhé, v níž jest naše kniha, ani nepáchl. Přece není možno, aby byl neviděl, že zde nejde o nějaké opěvání „víry v sebe“, jež by bylo třeba stavěti jako „Slova lidská“ proti „Slovům Božím“. Jaká pak víra v sebe, když *sám* Lorenz pranic nemůže?

Ale netřeba dlouhých pří. Čtenář dobré vůle snadno pozná, že má v ruce román o duchu člověka, který „věří“, když ne v Boha, aspoň v bohy, který nepozbyl Lásky ani Naděje. Jeho pohanství jest *správné* pohanství ne nynějších politiků a novinářů, kteří koketují i „s psem i s kočkou“, jest to pohanství potící se touhou po spasiteli, pohanství svíjející se ve své impotenci, poněvadž Mesiáš

již přišel, proto v podvědomých tužbách po vykoupení beroucí na sebe aspoň částku obětovnosti, které třeba na doplnění toho, „čehož se nedostává z utrpení Kristových“ — *et adimpleo ea quae desunt passionum Christi (Col. I., 24.)*. Román velice rafinovaný, plný třpytných a hlubokých myšlenek a urozeně chladné krásy, jejíž možno nazvati i „tragickou fraškou“, ale s důrazem na tragičnost. Třeba i žertem, ale tak obludivě vážným, jaké by snad z nudy dělali z mrtvých vstalí nebožtíci.

Bohuslav Reynek.

M E N D È S
D A C O S T A

Hle, umělecká individualita, jejíž rysy, zdá se, ne-
snadno jest určiti a relief jejích vlastností těžko bude
vyzdvihnouti. Jest neobyčejná a složitá, velmi moderní
cítěním a zároveň velmi archaická formou; sbíhají se
v ní rozrušující naivity a subtility, jakási směs symbo-
lismu, hieratismu a realismu, která se svařuje až ke
karikatuře. Jest to tajemné, ale s jasností, určitostí, skoro
se suchostí, tolik řemeslná zručnost má ryzosti a pev-
nosti. Kterému rodu přísluší umělec, jenž modeluje
tyto zajímavé sošky, z jakých prostředí se vyvinul, do
jaké prsti zapouští své kořeny; jakého stavu ducha,
jakých hlavních sklonů a snah, jakého společenského
života jsou jeho díla výrazem, jaké jsou jeho svazky s
druhými uměleckými tvořiteli jeho země? Pozorujeme,
vyptáváme se, zpytujeme; třeba úsilí, by se našlo
všem těmto otázkám odpovědi vhodných, cítíme se
na rozpacích a zmatení. Některé kusy, podepsané jeho
jménem, zdají se býti odloupnuty snějaké gotické kate-
drály, zbudované javajským stavitelem; jiné pod tvář-
nostmi skoro brutálními skrývají břitkost pozorování,

jemnost vidění opravdu pozoruhodných, řeklo by se nějaký severanský Daumier. A vytvářitel lidských postav se zdvojnásobuje, řekl bych, doplňuje se animalistou prazvláštní koncepce, výrazným, ironickým a něžným zároveň; a ještě, hle, oddává se dekorativní skulptuře, stavitelské skulptuře, a jeho technika se rozšiřuje, uvolňuje, osvobozuje, zjednodušuje, vrací se k postupům primitivních tesatelů kamene, k syntetickému umění imagierů starého Egypta nebo Středověku při jeho zoři; a to vše přece zůstává z dneška, z dnešního dneška, cítěné a vyjádřené vzdělavcem svrchované kultury, v němž se mísí nejnesrovnalejší vlivy, prolínají nejrozdílnější dědičnosti. Není-liž to vábná záhada, zvoucí uměleckou psychologii, by ji rozřešila?

Bychom poněkud vnikli v tajemství této osobnosti, bude dobře porozhlédnouti se po nynějším stavu umění v Nizozemí. Dva proudové jsou zřejmě viditelní: jednak, v malbě, pokračovatelé školy z r. 1860 — která odpovídá francouzské škole z 1830 — jejímiž hlavami byli Bosboom, Mauve, Israels, Mesdag, tři bratři Marisové (v první řadě těchto pokračovatelů dlužno uvésti Breitnera), plejáda akvafortistů vpravdě plodných a ušlechtilých: Bauer, Zilcken, Storm van Gravesande, Witsen, Dupont, bychom se nezmiňovali leč o některých; všichni ve všem, malíři i rytcové, přesně věrni tradicím své vlasti, přímí pozorovatelé skutečnosti, malující své okolí, krajiny, mravy, v nichž žijí, vyjímaje Bauera, který daleko od kanálů a úhrází

CHURAVÁ OPICE

podle keramiky Mendésa da Costy
nakreslil A. S.

uchyluje se k nádherám Východu, ryje v nezapomenutelných a přepychových rytinách okázalé vření posvátných průvodů pod klenbami chrámů, v podivuhodném záření *Tisíce a jedné noci*. Přes to umění Bauerovo jeví se rozhodně hollandským; má svůj původ v orientalismu mistra mistrů, v Rembrandtovi.

Ale vizte zcela jiný rod umělců, jejichž východiště, ideje, zralost, jako by se nepřipínaly k ničemu v uměleckých a sociálních dějinách Nizozemí. Jejich díla poskytují nejzajímavější směs. Nejprve se snaží býti dekorativními a působiti zároveň jak na ducha, tak na smysly. Jsou plodem velmi zvláštního pojetí dekoru, jemuž rovnocenného nenajdeme nikde v Evropě v hodinu přítomnou. Cítíme, že jeho tvůrcové jsou silně prosáklí formami umění chaldejského, assyrského, egyptského, a zvláště, což jest normálnější, umění javanského. Jest to zřejmé odvrácení od protestantismu, ledového, formalistního, a přiznání práva starým tradicím Východu; povstává tak toto umění symbolické, zaujaté tajemstvím, hieratické, vrcholně spiritualistní, jež jest výrazem Víry a jež usiluje o zcela něco jiného než hollandsští mistři XVII. věku.

Umění Mendèsa da Costy zdá se připínati vědomě či samovolně k onomu směru expressivních vynálezů, který oživuje talent Tooropů, Tornprikkerů, Dijsselhofů, Nieuvenhuisů, Lebeau-ů, A. Lecomte-ů, atd., a onoho prapodivného sochaře Zyla, který na nové Burse Amsterodamské právě podal definitivní míru svého

talentu. Ale u Mendèsa da Costy jest intensivnější, energičtější vášeň pravdy; jeho pozorování jest přímější a určitější; má silnější chutnost realismu; ale jeho akcenty nejsou méně osobní a složité. Vskutku, nepřitahují nás jenom svým verismem jeho sošky z kameniny: *Můj poklad*, *Němá*, nebo *Clown*, nebo *Stará žebračka*, nebo hezounká skupina tří děvčátek jdoucích *Do školy*, nebo ještě útlá figurka skotačivé zelandské uličnice, nebo serie javanských tanečnic v kamenině nebo bronzu, tak význačně hieratických, neb posléze ten nádherný *David*, zpívající žalmy, div prostoty, velkoleposti a náboženského zanícení. Jest zde něco jiného: břitkost výrazu, šíře zjednodušení, smysl vztahů objemů, který zdůrazňuje jejich původnost. Tyto typy tetek a knoter, žen z lidu, krátkých a těžkých jejich zemí, byly tímto umělcem upevněny v rysech definitivních, v jejich intimitě, v neovládaných posuncích, v jejich postojích, v jejich fysické i morální tvářnosti. Rovněž tak, když modeluje ony exotické loutky, sevřené a utažené v jejich úzkých šatech, s vyšíváními a ciselovanými ohrdlími, s podivnými účesy, malé modly, které pouhým rythem svých paží, pokroucených v kloubech, vykonávají nehynoucí ritus posvátných tanců, tu není to jen láska k malebnu, která ho posedá; cítíme, že prohloubil ducha oněch vzdálených a nepamětných civilisací, a že to není pro něho jen nějakou diletantskou hrou, když předvádí jejich vnější projevy.

Do studia, do malby zvířat nepřináší o nic méně svědomitosti, máje vyzdvihnouti věc zobrazovanou, volbou nejsynthetičtějšího postoje, dominant druhu. Opravdu, jeho *Ležící velbloud*, jeho *Sovy pustovky*, jeho *Chameleon*, jeho opice, jeho roztomilý hltavý *Baby*, pohodlně zasedlý, s velkým opičím břichem, kulaticím se mezi jeho odtaženými tlapkami, s okem naivním, s lebkou vypuklou, jeho veliká *Opice javanská*, zvláště pak jeho *Nemocná opice* přísluší opravdu k nejpůvodnějším obtlumočením života živočišného, jaké znám. Jaká sklíčenost a také jaká resignace v tomto schoulení se v sebe ubohého vyhublého zvířete! Jak cítíme, že jest samo na světě ve svém utrpení, stiskujíc své údy, činíc se co nejmenším, by bylo vydáno pokud možno nejméně ranám osudu. Za jejími sklopenými víčky bdí její myšlenka, kterou ji umělec oživuje na symbol duševního stavu lidského; vizte ji, jak všechna se tetelíc vyjadřuje se v pozdviženém oblouku levého obrví; ale ruce klesají, nohy jsou zmrtvělé, marné jsou ty znavené pokusy chůze: jest přesvědčena o neužitečnosti jakéhokoliv úsilí, a ve vykloubení údův, určených k pohybu, jest již cosi pohřebního. Připomeňte si smrt opice v *Monette Salomon*.

Jinde v *Marabutovi*, stojícím na vysokých a štíhlých nohách, s tváří vypelichaného sestárlého elegána, směšného a domýšlivého, projevuje se ironie, která, dbajíc arci pravdy, přitahuje rysy nejzábavnějším způsobem, ale bez tíhoty, se vzácnou jemností postřehu.

Ve skulptuře ryze dekorativní, ve skulptuře architekturní, péče o prostší vyjádření se sesiluje, jak se ostatně sluší. Pravá gesta se transponují, precisují podle pravidel, jichž rozmanitost ukazuje pružnost umělcovu, která umí vyhověti jak tolika zvláštním požadavkům hmoty užitě, tak konstruktivním potřebám vlastním každému předmětu, každé části ozdoby.

Jediné sochaři Středověku, s nimiž Mendès da Costa má tolik příbuzností, uměli se, aniž čeho obětovali ze své fantasi nebo své svobody techniky a ducha, ohnouti a podříditi těmto tyraniím. Cítíme, že Mendès da Costa je studoval pečlivě. Jak také jest třeba opravdu k nim se stále a stále utíkati o radu, k nim, kteří konali své umění s takovou majestátní velikostí a s takovou vniterností! Toť praví mistři evropského umělce; jen od nich naučí se všem tajemstvím, jen oni poskytnou mu nejplodnější úkoly, nejužitečnější vzory. Není v jejich pojetí umění ani marnivosti, ani umělkovanosti, nikdy zbytečného opakování a pipání se s malichernostmi; naopak nejvybranější a nejhlubší cítění přírody nejrozumnější a nejosvobozenější, nejsobitější a nejlogičtější duch.

A pak, jest nám to umění tak blízké, tak silně nás rozechvívá, jest nám tak srozumitelné, zatím co nic z umění řeckého nebo římského nevztahuje se k našim ideím, ani k našim mravům, a vždy jen s námahou mluvíme vážně o umělecké kultuře klassické, když vyjdeme ze škol a obracíme se k srdci. A přece stále

Podle plastik Mendèsa da Costy
kreslil A. S.

národové civilisovaní posílají své laureáty oficielního vyučování do Říma a do Athen, by tam studovali na hrobech těchto pohanů tajemství života.

Dlužno tedy ctíti Mendèsa da Costu za jeho přízeň ke skulptuře středověké. Ale pochopil zvláštní ještě tajemství umělecké výchovy; mnoho má od středověku, ale nespouští se zřetele umění indického, egyptského a javanského, v němž jest tolik svůdnosti, tolik veleděl, na nichž se může rozněcovati hledatel mystických hodnot umění. Byl velmi pozoren a poslušen vnukání svého genia, když jej pudil ke studiu primitivních výtvorů národů východních. Řada motivů, do nichž vepsal tolik své obraznosti s takovou úctou k pravdě, jeho opice, veverky, králíci, kočky, sovy to dosvědčují: řekli byste *posvátná* zvířata v duchu oněch národů, tolik jest tato technika příbuzná a známá, kdyby duch, který je vyjadřuje, nebyl tak ryze dnešní, a nad to samotářův, a tudíž paradoxálně nejživěji zapiatý v cítění a myšlení soudobé.

A jak dbá Mendès da Costa rozmanitosti a výběru v motivech, tak volí pečlivě a mění podle potřeby látku, z níž pracuje: nejraději má šedý jíl, jež možno vypáliti v kameninu, pak obyčejný pískovec, hlínu, z které vyrábívají jindy venkovští hrnčíři své ušlechtilé nádoby; základní ton těchto látek jen střídme zdobí okrasami černými, hnědými a modrými. Většina jeho sošek, žen z lidu a zvířat, jsou z této látky mastné a bohaté v její upřímnosti. Pracuje též z bronzu, z černého

bronzu se zlatými nátěry, jakož i z jemnozrné žuly, jejíž namodralá zrnitost má tolik jemných odstínů.

Rovněž v keramice tvární některé náčiní primitivního vzhledu; čajový příbor a žardiniéra, ozdobená papoušky, spočívající na těžkých podstavcích, mezi něž, aby podloha byla plně hmotná, vsunuta jest malá nádržka na přebytečný nápoj.

Miluju prostý naivní způsob, jakým umělec chápe umění dekorativní; má na rozdíl od naší přílišné strojivosti kouzlo národních písní, v zahradě našich důvtipností a našich literárních subtilit, uměleckých i morálních, pokornou svůdnost bez koketnosti, upřímný a čistý půvab květin rostlých o samotě, oněch dobrých starých bylinek farských a klášterních zahrad, jimiž tak ráda pohrdá pýcha panských skleníků a botanických zahrad. A to pro lidi zdravého vkusu má hodnotu věcí nejraffinovanějších.

Mendès da Costa není v Holandsku sám, jenž se tak příkře odtrhl od běžných, vyjetých tradic hmotné reality renaissance a antiky, a přiklonil se k duchovnímu středověku, jemuž byla křesťanstvím udělena moc klíčů, a k umění indskému, javanskému, jemuž jakoby dobrou pamětí bylo dovoleno klíčovou dírkou nahlédati na kmitavé chvění vln rajskeho světla. Jest zde kromě da Costy Toorop, malíř a dekoratér, který se mohutným vzmachem přenesl přes pět věků vazkých nánosů protestantismu a zapustil kořeny v mystické půdě své vlasti. Jest zde Der Kinderen, největší snad

dekorativní malíř soudobého Nizozemska, pak Eduard Cuypers, stavitel nádraží a Královského Musea v Amsterodamě, který odvrátiv se od akademiků šel na učení do XIV. století italského, by si tam u Giotta a Duccia vzal vláčná roucha křesťanské prostoty a by doma oděl jimi svou moderní něžnou a vášnivou citovost. Právě tak Berlage, architekt nové Bursy Amsterodamské, tolik posuzovaný a tak málo pochopený přes reální krásy, jimiž mluví k lidem dnešku, odkojen jest duchem věků feudálních: prostota plná síly, logika, která nikdy neuhýbá a nevybočuje těkavě k pestrostem okolí, jde přímo svou cestou k cíli, vyjadřuje se v jasných, ryzích, volných, racionelních koncepcích. A to jsou největší umělci dnešního Hollandska.

V tomto hnutí tak bohatém a tak zajímavém, s jeho protiklady, s jeho rozličnostmi, s jeho analogiemi, sochař jako Mendès da Costa zaujímá krásné místo, jež jest arci odůvodněno původností jeho talentu. Velkým obecenstvem sotva však bude „uznán“ a obdivován. Jest umění da Costovo, jak ze všeho patrno, uměním reflexivním a intimním. Umělec sám jest jakýsi mlčenlivec a samotář, který přes všechny příbuznosti se vzdálenými kulturami Východu a Středověku žije ze svých zdrojův, a poněvadž jsou studnice ty hluboké jako v pouštích, trpělivě a s orientálskou vytrvalostí, jako by nemohl nic z času ztratiti, prodlévá u svých čerpadel, podobaje se touto houževnatostí někdejším dělníkům kathedrál a monstrancí.

Jako by úplně sám sobě dostačoval, tolik jest pohrou-
žen do svého snu a v stíhání ideje. Daleko od akademií,
v zákonném opovržení běžnými omolejsanými for-
mulkami, přímým studiem přírody, pozoruje kolem
sebe okem prostým a pronikavým, by, co odpozoruje
zevně, přerodil v hloubce svého vnitra k hodnotám
tajemství láskou svého genia, tou láskou tvůrčí, bez
níž by Umění bylo „mědí zvučící a zvoncem znějícím“.

Podle franc. článku volně zpracováno.

HLUCHÁ. Dřevoryt
podle keramiky Mendesa da Costy.

INSULINDA

Podle kamenné sošky Mendesa da Costy
kreslil A. S.

János ARANY

János Arany, *Budova smrt. Hunská pověst. Z maďarštiny přeložili Fr. Brábek a Jar. Vrchlický. Sborníku světové poesie číslo 49. U Otty v Praze, Str. 160 za 1 K 60.*

Pověst dobře zbasněná, autorem i překladateli. Hlavním rekem jest Attila, vůdce Hunů Metla Boží; a poněvadž básník sosnoval své epos na starých kronikách, hodí se dobře za historickou četbu o Hunech, pokrevencích Maďarů, jimiž se Hněv Boží zapsal v osudy Evropy ohnivým a krvavým písmem, aby svět byl trestán „z hříchu, a z spravedlnosti a z soudu.“

Ludvík LOŠŤÁK

Ludvík Lošťák, *Demokracie vítězná. Dramatická báseň o pěti jednáních. Uměleckých snah sv. 141. V Praze u Kočího, 1918.*

Špatný strom špatné ovoce nese. Autor vybrakoval kde kterou cetku ze svých truhlic, by běžné světové a vlastenecké fráze vyfintil na odiv ulice. A tak jest chloubá na ulici a prázdno v mozkovici. Též příspěvek k pašijím Květné Neděle. — Zústaveno ohňové potopě příštích dnů.

Jan MACLAREN

Jan MacLaren, *Skotské obrázky. Přeložila B. Šimková. Knihovničky „Nového Života“ svazek první. V Chocni, v květnu 1918.*

Věrnější titul byl by: Puritánské obrázky. Vlastně jest to propaganda zasmušilého puritánství na základě přirozených ctností, plynoucích více z národního ducha Skotů než z náboženského uvědomění. Dovídky poučné pro protestanty. Katolík však neuspokojí a k druhému přečtení sotva koho přivábí. Pošle se do antikvariátu.

Rudolf KRUPIČKA

Rudolf Krupička, *Zlatá kotva. Básně. Borový v Braze, 1918.*

Sebe poetičtější slova, natištěná na nejkrásnější ruční papíry, nebudou básněmi sama o sobě. „Všady jsme nesli srdce jak milý dar s poutí svěcený slavně o zpívání, velké mši.“ Takovými nesmysly jen se hemží tato sbírka dobře veršovaná, dobře rýmovaná, falešná však, až to kvičí, a prázdňá jako „hlídavé“ makovice, z nichž byste zrnka máku nevytřásl

biskup DOUBRAVA (!!)

„Dar 1000 K od p. biskupa Doubravy přijat s díky jako příspěvek, a p. biskup zapsán za člena zakládajícího.“ — *Jednota*, věstník Jednoty československého duchovenstva v Praze, 16. prosince 1918.

Toto jest, pokud nám známo, první biskupský projev v oboru Jidášově v československých vlastech.

FERDINAND II.

Tento Betlen Gabor o císaři Ferdinandovi II. následující svědectví po sobě zanechal, když častěji říkával: „Velmi nejistá věc jest proti Ferdinandovi císaři bojovati, kterýho ani neštěstí nesnižuje, ani štěstí nepovyšuje, jsa on pán vždycky jedné a stálý mysle i také v svých činech velmi šťastný.“ — Jan BECKOVSKÝ, *Poselkyně starých příběhův českých* (vyd. děd. sv. Prokopa, dílu druhého sv. III., str. 73.)

noviny

„Noviny by se měly omeziti na *Malého Oznamovatele*.“
— Napoleon (*Textes choisis et commentés par E. Guillon*).

inkoust

„Dělo zabilo feudalitu; inkoust zabije moderní společnost.“
— Napoleon (*Textes choisis et commentés par E. Guillon*).

Viktor DYK

Viktor Dyk, *Satiry a Sarkasmy*. 1897—1905. V Praze 1905. Nákladem Tiskového a vydavatelského družstva „Samostatnost“. (21·5 cm × 14 cm), str. 172. Za 2 K 50 h.

K studiu nynějších českých dějů knížka nezbytná.

J. F. KARAS

J. F. Karas, *Česká vojna (1618—1620)*. Nakl. Švejda v Praze 1918.

Sehrání kusu českých dějin na starém známém kolovrátku, jehož všechny hřidelíky jsou omolejšány jak dásně kolozubého. Vřešticí trubky neslejí se nikdy v dojem jedné pořádné trouby Sionské, byť jako Karasova fejfarovaly sebe vroucněji.

Jan KAPRAS

Jan Kapras, *Český stát a centralisace zemí habsburských*. „Český Čtenář“, 1918.

Jak jest člověku blaze, že není politikem, ani kritikem, ani censorem, a že není povinen přečísti takovýto spisek od začátku až do konce. Tu a tam nahlédnouti, ještě! Zdá se to správně spisováno, arci s nezbytným vlasteneckým podroušením. Ale přes to snadně to odkládáme plamenům.

Otto LANGE

Otto Lange, *Dornenkrönung*. Dřevoryt na tuhém papíře, umělcem natištěný i podepsaný. List 69 cm × 51 cm, obraz 52·5 cm × 46·5 cm. U Goltze v Mnichově r. 1918, za 75 M.

Sedícího Krista obstoupilo sedm židů, zákonníci a kněží v dlouhých řizách, jako sedmero hlavních hřichů, by mu vstavili trnovou korunu.

Leonhard FRANK

Leonhard Frank, *Die Ursache*. Erzählung, München 1916, bei Georg Müller. Gebund 5 M.

Vypravování psané plně v duchu doby: bez Boha, jakožto zákonodárce a dobro-
tivého Otce chudých a nešťastných. Jak by to bylo dobré dílo, kdyby básník, který za-
rdousil učitele, byl pojat výše a kdyby neumíral na popravišti jako dobytče. Že kromě
zamáčknutého učitele i soudci, žalobce, obhajce i porotci jsou nejen nízkými zločinci
vedle souzeného básníka ale i pitomci, jest zde skvěle ukázáno.

Dr. Servác HELLER

Dr. Servác Heller, *Jubileum velké doby*. (1868—1918).

Jak různě lidé vidí! Rád bych věděl, čím tak ta doba byla veliká? Že se dobře jedlo
a pilo a že se potiskly spousty papíru? Či že uzrála zvrhlost národů k trestům, jež je
stíhají? Plamenům!

Jan HAVLASA

Jan Havlasa, *Jižní perspektivy*. Italské zápisky. Kočí v Praze 1918.

Havlasa se dívá „světsky“ i v Itálii; co jiného čeká čtenáře než nuda? Ba místy,
právě z nedostatku náboženského vidění, zdá se vám, že čtete zápisky novinářského
zpravodaje, jenž umění dávno pověsil na hambalky.

Petr FINGAL

Petr Fingal, *Synové Jakobovi*. Dramatická báseň v pěti dějstvích.
K. Beníšek v Plzni 1917.

Moderní zdramatisování biblické látky. Příbájené milenky málo půvabu přidávají sva-
tým patriarchům, zvláště ta Josefova Aza. Celek nepůsobí jakožto illuminace svatého
Textu; naopak: jako by ho bylo zneužito k marnému děláni literatury.

PANAGIA KAPULI

Borrel nám vypravuje s velikou láskou o domě Svaté Panny, *Panagia Kapuli*, u Efesu, který navštívil několikrát, sotva objevený, když žil ve Smyrně se svým otcem před patnácti lety. Diví se, zjišťuje zázračnou přesnost vidění Kateřiny Emmerichovy o tom. Proč toto jedinečné místo na světě, nevylicitelně svaté místo Zesnutí Mariina, nestalo se už dávným cílem putování? — Leon Bloy, *Stařec s Hory*, 9. března 1910.

Blahosl. JOHANKA Z ARKU

Vznešené a skvělé věci bylo by říci o Johance d'Arc, ale nikdo se toho neodvažuje, a ostatně, kdo by to dovedl poslouchati? Johanka d'Arc *předobrazuje* Ducha Svatého, jako Krištof Kolumbus, ale způsobem určitějším, *protože jest ženou*; co nepochopitelnějšího sentimentalistům, kteří ji hanobí svým obdivem? — Leon Bloy, *Čtyři léta zajetí...* 16. března 1903.

český svět

„Věřte zkušeným. Nemějte žádné ambice! Ponořte se do sebe, tvořte, buďte nadšena, ale nečekejte, že si kdo v Čechách Vás seriózně všimne, leda sem tam někdo neznámý, o jehož existenci nevíte. A pro takové neznámé duše vlastně píšeme a pracujeme. Český svět *veřejný* si nevšimne *ničeho* do opravdy, a v literatuře jako ve všem u nás je jedinou královnou absolutní bohyně Reklama.“ — (*Listy Julia Zeyera Růženě Jesenské*, str. 37.)

TA, KTERÁ PLÁČE

... Nejde mi ani osobám, jež na mne naléhají, bych psal o La Salettě, o dílo *historicky* definitivní, nýbrž o dílo exegetické nebo parafrasující, na způsob *Spásy skrze Židy*. Jinými slovy nemíním *dokazovat* nějakého fakta historického, nýbrž přál bych si rozbouřiti duše mluvě o zázraku velmi jedinečném, o kterém jistím, že jest *nezbyten* k Slávě Boží, a jehož skrytou velikolepost bych dosud ukázal... — (Leon Bloy, *Neprodajný* 14. září 1905.

Dr. Em. RÁDL

Dr. Em. Rádl, *Rasové theorie a národ*. Kočí, Praha, 1918. Uměleckých snah svazek 126.

Sprostavé jelejtko, nabité národními žvásty. „Každý nechť má právo se k nám přidati, žid jako Turek, jen když poctivě uzná naše zákony,“ mini milý pan doktor. Cikáni totiž jsou už dávno přivtěleni. Divili jsme se, proč se takovým a jiným výšplechtům věnovalo ve veřejném tisku tolik pozornosti. Vzpomenuvše však Hellova slova o římském Pantheonu, už se nedivíme.

Doc. Dr. Viktor DVORSKÝ

Území československého národa (se 6 mapkami). Napsal doc. Dr. Viktor Dvorský. „Českého Čtenáře“ kniha 41.

Nízké, podlahové rozumy o vlasti a národě. Idealismus půdy, v naprostém pomíjení principů spravedlnosti. Vědecké fráse ze školy Masarykovy. Do ohně.

Jiří KARÁSEK ZE LVOVIC

Jiří Karásek, *Mše u Panny Marie Vítězné*. Moderní Revue, duben 1918.

Když p. Jiří Karásek ze Lvovic nehudlaři v rouhání neb prasečinách („nehudlaři“, poněvadž se neumí pořádně ani rouhat, ani prasečit), dělá takovéto polo nábožné, polo vlastenecké básně, jež zajisté ocení ministerstvo kultu a zařadí je do čítanek měšťanských a slovesnosti středních škol, by se jim mládež učila na paměť, aby tak i básník „vzal odměnu svou“.

„NŮŠE POHÁDEK“

Nůše pohádek. Díl I. Napsali mnozí, kreslili mnozí. Uspořádal Karel Čapek. Vydala a tiskla Pražská akciová tiskárna. Nákladem vlastním. Za 6 K 50 h.

Brožura, upravená hůř než Vimperské kalendáře. Takovémuto zboží se asi říká „pro lid“. Dvě, tři dobré povídky a obrázky se vyjmou. Ostatěk do pece.

Antonín SOVA

Antonín Sova, *Zápasy a osudy*. Básně. II. vydání. Hejda a Tuček v Praze 1918. Spisů A. Sovy svazek I.

„K malým kdož láskám přirostli, velkých již nenajdou...“ (Tamtéž str. 57.)

Dr. Josef MACEK

Dr. Josef Macek, *Znárodnění a zlidovění české půdy*. Svěcený v Praze 1918.

Minime si všimnouti bedlivěji těchto vyvlastňovacích nauk, až v toto znárodnění a zlidovění české půdy budou pojímáni i cikáni, mezi něž slušní lidé zahrnali teď katolíky, až se tedy bude jednati o *zcikánění* české půdy.

Jan ROKYTA

Jan Rokyta, *Lesní pohádka*. Idyla. „Hovorů básníků“ sv. VI. Nákladem Fr. Topiče 1918. Str. 68.

Melodramatický dvojzpěv poklidného manželského milování a vykupitelské lásky milenecké chvěje se knížkou v oné naslédle mollové tonině, v níž si Jan Rokyta ode dávna libuje, ale bylo-li jeho nemužné a bezkrevné serafinství únavné a nestravitelné již v jeho lyrice subjektivní, stává se tím trapnějším v této idyle... Limonádová erotika... Jest zde též bezděčný humor: „Duch-li k vyšším umění se vznáší, — tělo nemá při tom trpět újmy: — proto já se v ochranu dám Máši, — a ty, Blaženo, se Jana ujmi! (A. N. v Lumíru 1918. č. 10.)

Arnošt KRAUS

Arnošt Kraus, *Husitství v literatuře zejména německé*. Část II. Husitství v literatuře barokní a osvícenské. V Praze. Nákladem české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. 1918.

Prach archivů, se všemi uschlými škvory, štirky knihovými a pavouky. Arnošt Kraus jest profesor a doktor a člen české akademie. Má na takové vymetání čas i peníze. Husitům však slávy nepřidal a zvláštního fondu na podporu čtenářovy trpělivosti česká akademie dosud nezaložila.

August STRINDBERG

August Strindberg, *Gotické pokoje*. Osudy generace s konce století
Ze švédštiny přeložil Viktor Šuman. Knihovny Zlaté Prahy sv. 78. U Otty
v Praze, 1918. Str. 388.

Nečetl jsem Strindberga od jeho „Života na Hemsö“. Thema to, se strohou povahou
venkova hodilo se lépe hrubým prstům Strindbergovým než tato společnost městská,
smetana buržoů protestantských. Byla to perná dřina, přečísti celou knihu, a věru ne-
pochopili jsme, proč se překládá takový p r o s a i s t a všedního ducha, napařený všeli-
jakými pomatenými filosofismy a okkultismy, jenž místy sešívá celé stránky z novinář-
ských výstřížků.

Jaroslav NAUMAN

Jaroslav Nauman, *My a jiné básně*, 1918. Springr v Praze, 1918.

„Mládec koně pochvaluje... on to loktem podepřen o sedélko...“ Tento „boží bojce“
k svatému se modlí Václavu: „především chraň vždy po Čechách ale Husovy pravdy
záračný jas“... — „A bělavé a zvědavé ven z kalhot se mu dralo mlíčí“, zpívá o něm
jiný básník. Plamenům!

Karel VIKÁ

Karel Vika, *Polibek*. (Osud a láska.) Maloměstský román. 1918. Nákla-
dem vlastním. 2 díly.

Podrobně a pravdivě vypravování příběhové „třetího stavu“, jenž se rozlezl životem
jako červi starým sýrem. P. K. Vika jest asi učitelem Kdo jiný by měl trpělivost prop-
ůjčiti se historikem této měkké a rozplylé vrstvě společenské, nežli učitelský entomo-
logista?

Sv. VERONIKA

„Jsme uchvázeni zvěděvše, že tato farnost chová, nebo snad chová od
věků nepamětných Hlavu svaté Veroniky, na neštěstí neviditelnou a ne-
ověřitelnou v hloubce kteréši zazděné krypty. — (Leon BLOY, *Čtyři léta
Zajetí v Prasečím na Marně*, 19. července 1900).

Jan VRBA

Jan Vrba, *Zahrada Getsemanská*. Básně. Verše z let 1915—1917. V Praze, nakladem „Unie“, 1918.

Autor četl horlivě Březinu a přijal jeho ofisk jako vosk. Ale tajemství jeho poesie nezachytl; zůstalo v originálu dále zapečetěno sedmi pečetěmi jakožto nezcizitelné.

F. PEČÍNKA

F. Pečínka, *Vlčí mák*. (1895—1914). Přerov 1917, 4. svazek „Klasu“. Nakladem Tiskařské a vydavatelské společnosti v Přerově. Str. 72. Za 1 K 60 h.

Dobře zveršované, zřymované, místy i dobře zbásněné dojmy z nižších oblastí pudů, hrubých běd, hrubých sil a radostí fysické přírody vůbec. Málokterá báseň vyšínuje se do výši duchovnějších. O nedostatku náboženské hloubky svědčí několik básniček přikrčeně rouhačných.

Josef KALUS

Josef Kalus, *Valašská senoseč*. Sbírkky „Klas“ svazek 6. Výzdoba Boh. Jaroňka. Přerov 1917.

Verše idylické duše, jež miluje venkov a přírodu a neumí mlčet. Jest velkou moudrostí nepsatí o všem, co máme na srdci. Mohlo býti o knihu méně a u básníka o zásluhu více.

J. R. HRADECKÝ

J. R. Hradecký, *Syn světla*. Román a pravda. Nakladem vlastním. Královské Vinohrady 1918.

Horliví věřící Svobody, jiné arci, než jaké nám Bůh dopřává v tomto slzavém údolí. Synem světla míněn tu dělník, agitátor strany, upřímný, ale stranickými zájmy omezený hoch. Hluběji typy těchto lidí zbásnil Dostojevský. Toto snad jest český typ, tedy lehčího zrna a menšího rozpětí. Po přečtení litujete snaživého autora, že třídním bojem příliš jsa zabaven a pohlčován, nemůže se povznést k větší obecnosti nazírání a prohloubení sebe i reky vniterněji, po stránce psychologické.

